

РЕЦЕНЗИЯ

от Проф. д-р Ралица Златанова Златанова-Великова, дм

Външен член на Научно жури

Съгласно Заповед № Р - 109-311/29.07.2022г. на Ректора на МУ- Варна

по дисертационен труд на тема:

„Нерегламентирани социални функции на лекаря в първичната медицинска помощ“

с автор д-р Христина Василева Божинова-Димитрова
за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”,
в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт,
професионално направление 7.1. Медицина,
докторска програма „Социална медицина и организация на
здравеопазването и фармацията”

Научен ръководител: проф. д-р Лора Христова Георгиева, дм

Рецензията е изготвена в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение.

1. Информация за докторанта

Д-р Христина Василева Божинова-Димитрова завършва висшето си образование по медицина във ВМИ-Варна през 1990 г. През 1998г. придобива специалност по „Вътрешни болести“, през 2007г. специалност по „Хомеопатия“, а през 2008г. специалност по „Обща медицина“. От 2011г. е магистър по здравен мениджмънт. От 2016г. до настоящия момент е докторант в самостоятелна форма на обучение по докторска програма „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“

към катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването“ на Факултет „Обществено здравеопазване при МУ-Варна.

В периода от 01.11.1990 до 01.07.1992г. работи като училищен лекар в гр. Шумен. От 01.08.1993г до 31.12.1999г. е лекар-ординатор в СВОЧ – Работническа поликлиника – Варна. От 01.07.2000 г до момента е управител на акредитирана практика по обща медицина в гр. Варна.

Д-р Христина Божинова-Димитрова е член на етичната комисия при БЛС-Варна, от 2021 г. и съдебен експерт от 2011г. Владее писмено и говоримо английски и руски език, притежава добри компютърни умения.

2. Обща характеристика на труда

Представеният за рецензия дисертационен труд на д-р Христина Божинова-Димитрова е в обем 161 стандартни страници и е структуриран по следния начин: въведение; глава първа - литературен обзор; глава втора - цел, задачи, материали и методи; глава трета – резултати и обсъждане; глава четвърта - изводи и препоръки; заключение; приложения; използвана литература; приноси. Илюстриран е с 13 фигури, 19 таблици и 2 приложения. Литературната справка съдържа 204 източника, от които 103 на кирилица и 101 на латиница.

3. Оценка на актуалността на темата

Актуалността на избраната тема на дисертационния труд се определя от факта, че в международен мащаб се е наложило схващането за универсална достъпност до първични здравни грижи, което поставя първичната медицинска помощ като базов елемент в квалифицираните грижи за здравето. С въвеждането на здравноосигурителен модел на финансиране българското здравеопазване също поставя като свой приоритет утвърждаването на първичната медицинска помощ.

Наред с многото положителни страни на новата здравноосигурителна система, включително развитието на първичната медицинска помощ, се наблюдава дефицит на здравна помощ за здравно неосигурените лица, много социално слаби са с ограничен достъп до медицинско обслужване, нараства броят лица с инвалидност и в уязвимо положение.

Изпълнявайки своите медицинските задължения и прилагайки биопсихосоциален подход в работата си в по-голяма степен, отколкото всички други здравни професионалисти, лекарите и техните екипи, обединени в общата медицинска практика, изпълняват мащабен обем социални функции, които остават невидими, незаплатени и непризнати от обществото..

В този аспект проучването е навременно, полезно и допринася за комплексния анализ на въпросите, свързани с нерегламентираните социални функции на лекаря в първичната медицинска помощ, като се цели предлагането на възможности за подобряване на условията на работа на ОПЛ.

4. Оценка на целта, задачите и методологията

Целта на дисертационния труд е ясно формулирана - чрез комплексен анализ на извършваните дейности от лекаря в първичната медицинска помощ да се разкрият социалните аспекти на работата му, излизаци извън рамката на нормативно определените задължения. Задачите (7 на брой) са ясно и точно формулирани, насочени към решаване на основната цел на дисертацията, като методологията е съобразена с тях.

Докторантката е осъществила комплексно социално-медицинско изследване, включващо събиране и анализ на количествени и качествени данни.

В първата фаза на проучването са проведени дълбочинни интервюта с 20 ОПЛ, от които 10 с практики в град Варна и 10 с практики извън Варна

с помощта на разработен въпросник, включващ предварително подбрани теми. Изследвано е мнението им относно най-честите им функции, различни от медицинските договорености, работата със здравно неосигурени лица, с инвалиди, възрастни, живеещи сами и настанени в социални институции, с транспорта и възможностите за подобряване условията на работа в първичната медицинска помощ.

Във втората фаза на проучването е проведена пряка индивидуална анкета (приложена под формата на полуструктуриран въпросник) сред 156 общопрактикуващи лекари от областни градове, малки градове и села, работещи в практики за първична медицинска помощ и сключили договор с НЗОК. Изследвано е мнението им относно работата със здравно неосигурени лица, с инвалиди, трудностите с транспорта и отношението им към практики с „неблагоприятни условия“. Проучена е удовлетвореността от работата им и предложенията за подобряване на условията на работа в практиките на ОПЛ.

Методиката на научното проучване е адекватна на целта и задачите. Посочено е точно мястото на проучването. Описаният компетентно широк набор от използваните методи за събиране и обработка на материала, взаимно се допълват, което позволява получената информация да бъде многостранно оценена.

5. Оценка на резултатите

Въведението обосновава убедително актуалността на проблема и избора на тема на дисертационния труд.

Литературният обзор разглежда няколко основни въпроса:

- Социалният фундамент на здравеопазната система;
- Социално-здравеопазните дефицити при прехода на България към пазарна икономика;

- Предизвикателствата пред здравеопазните системи – бедност, застаряване, инвалидност;
- Първичната здравна помощ в посрещането на здравните потребности на населението;
- Първичната медицинска помощ в системата на здравеопазване;
- Проблемите в покритието с първична медицинска помощ по света;
- Еволюцията на първичната медицинска помощ в България – исторически преглед, осигуреност, съвременно състояние, първичната медицинска помощ в национални стратегически документи и медийното отразяване;
- Холистичният подход.

Материалът представен в тази глава е компетентно и критично анализиран от авторката и показва нейната широка осведоменост по проблемите свързани с организацията и дейността в първичната медицинска помощ.

В глава трета „Резултати и обсъждане“ е представен компетентен и задълбочен анализ в няколко направления:

- Проучени и анализирани са дейностите, които общопрактикуващият лекар извършва като задължителен елемент при взаимодействие със социалната сфера.
- Чрез дълбочинно интервю е изследвано и анализирано е мнението на общопрактикуващите лекари, относно дейности, които извършват извън медицинските, които не са остойностени, не са регламентирани, не се споменават в договореностите в първичната помощ, като:
 - ✓ работа със здравно неосигурени пациенти
 - ✓ работа, свързана с инвалидността
 - ✓ работа със социално слаби
 - ✓ работа с пациенти, настанени в социални институции

- ✓ работа с възрастни лица, живеещи сами
- ✓ снабдяване на пациенти с лекарства
- ✓ транспорт за пациенти
- ✓ търсене на ОПЛ само за социален контакт
- ✓ искане на съвети по несвързани със здравето въпроси.

Проучено е мнението им относно правото на лекаря да отпише пациент от своята листа, като са изтъкнати различни причини за това. Като основна причина ОПЛ посочват случаите, в които социалният ангажимент към пациента е прекалено голям и продължителен, без помощ от институции или близки, поради което става непосилен.

- Чрез анкетно проучване е изследвано и анализирано мнението на ОПЛ относно обслужването на здравно неосигурени лица - честота на обслужване, неплатежоспособност, домашни посещения, необходимост от лабораторни изследвания и от специализирана извънболнична медицинска помощ, мнение на лекарите относно възможности за оптимизиране на обслужването на здравно неосигурени пациенти. Представено е мнението им по отношение наличието на достъпен обществен транспорт, който пациентите могат да използват за придвижване до личния лекар с оглед търсенето на навременна медицинска помощ. Изследвано е отношението на ОПЛ към практики с неблагоприятни условия, липсата на аптека в населеното място или отдалечеността на най-близката аптека, обслужването на лица с инвалидност, насочването за социални услуги и обслужване на пациенти в социални институции. Проучена е удовлетвореността им от работата като общопрактикуващи лекари.

- Представени са примери на случаи за преплитане на медицински и социални функции при обслужване на пациентите в практиките.
- Обосновани са възможности за оптимизиране на работата в общата медицинска практика според личните лекари.

Материалът представен в тази глава е добре онагледен с таблици и фигури.

Анализът на емпиричните данни от изследването в посочената глава показват интересни тенденции и закономерности, които авторката успява да открие и дефинира.

Анализът на получените резултати посочва:

1. В работата си наред с изпълнението на всички регламентирани задължения, лекарите в първичната медицинска помощ извършват и множество нерегламентирани, без които не може да изпълнят професионалните си медицински задължения, чиято крайна цел е излекуването и поддържането на здравето на своите пациенти. Тези аспекти на практиката си ОПЛ наричат „социални“, като най-честите контингенти, при които ОПЛ изпълняват такива дейности, са здравно неосигурените лица, бедните, възрастните, самотните, инвалидите, живеещите в малки населени места.
2. Домашните посещения са част от задълженията на ОПЛ, но тяхната обосновааност, кратност и продължителност не могат ясно да се регламентират, поради което свръхизпълнението им извън медицинските показания е чисто социална функция. Най-чести необосновани визити има при новородените и при възрастните хора, като при последните се наблюдава нежелание или невъзможност да получат грижи от децата си.
3. Лекарят в първичната медицинска помощ е източник на социална подкрепа за своите болни и здрави пациенти. Те се обръщат към него

по всякакви житейски въпроси, нямащи нищо общо със здравето, дори и за финансова помощ.

4. ОПЛ считат, че е необходимо да се регламентира възможността да отпишат пациент от своята листа, като главната причина е непосилността на социалното натоварване.
5. Работата на българския ОПЛ е затруднена от много фактори, които не зависят от неговата професионална компетентност, като липса на достъпни аптеки в малките населени места, липса на обществен транспорт (затруднява придвижването на пациентите до ОПЛ, до аптеки, до лаборатории, до РЗОК). За да изпълнява професионалните си задължения ОПЛ трябва да компенсира тези неуредици на държавата, организацията на здравеопазването и лекарствоснабдяването.
6. Въпреки всички проблеми, пред които са изправени ОПЛ, по-голямата част от тях се чувстват удовлетворени в професионален план, като цяло са удовлетворени от работата си 39,1% от анкетираниите и с компромиси - 35,9%. Не са удовлетворени 18,6%, а 6,4% са дотолкова разочаровани, че биха предпочели да работят нещо друго.

Изводите от дисертационния труд, закономерно произтичат от анализа на представените данни и проведените проучвания и дават пълна представа за резултатите от разработката. Отправени са конкретни и точни препоръки към Министерството на здравеопазването, Министерството на транспорта и съобщенията и Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на труда и социалната политика.

Дисертационният труд е написан компетентно, с висок академичен стил и е оформен съгласно изискванията за такъв научен труд.

6. Приноси

Приемам приносния характер на разработката и препоръчвам на докторантката популяризиране на дисертационната разработка и внедряването ѝ в практиката. Бих изтъкнала следните приноси:

Приноси с теоретично-познавателен характер:

- ✓ Направен е задълбочен теоретичен анализ на социалната платформа на здравеопазването и първичната медицинска помощ.
- ✓ За първи път са анализирани нерегламентираните социални функции на общопрактикуващия лекар, без които той не може да изпълнява медицинските си задължения.
- ✓ Направен е детайлен анализ на обслужването на здравно неосигурени лица в първичната медицинска помощ.
- ✓ Направено е описание на случаи, което дава по-автентична гледна точка към реалното състояние на първичната медицинска помощ и нейните изпълнители.
- ✓ Направен е анализ на медийното отразяване на проблемите в първичната медицинска помощ.

Приноси с практико-приложен характер:

- ✓ Изтъкнати са обективни фактори, независещи от лекарите, които затрудняват хората в малките населени места.
- ✓ Анализирани са въпросът за правото на общопрактикуващ лекар да отпише пациент от своята листа.

7. Автореферат и публикации по труда

Авторефератът към дисертационния труд отразява правилно структурата на разработката и съдържа в себе си най-важните резултати и изводи от проучването.

Във връзка с темата на дисертацията д-р Христина Божинова-Димитрова има 3 публикации и едно участие в международен форум. Представените публикации отразяват и са свързани изцяло с проблематиката на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, считам че темата на дисертационният труд е актуална и иновативна, със значим принос и за научната теория, и за практиката. Налице е прилагане на коректен подход при събиране, обобщаване и анализиране на емпиричните данни, тяхното осмисляне и използване за предлагане на изводи и препоръки по проблематиката.

Дисертационният труд на д-р Христина Василева Божинова-Димитрова на тема: „Нерегламентирани социални функции на лекаря в първичната медицинска помощ” за придобиване на образователната и научна степен „Доктор” отговаря на критериите на Закона за развитие на академичния състав в Р. България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в МУ – Варна.

Във връзка с всичко изложено по-горе давам своята положителна оценка и препоръчвам на членовете на Научното жури да присъдят на д-р Христина Василева Божинова-Димитрова образователната и научна степен „Доктор” по докторска програма „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията”.

26.09.2022г.
София

Изготвил:

проф. д-р Ралица Златанова-Великова, дм